

JAMIYATDA SUN'IY INTELLEKT: RIVOJLANISH, AMALGA OSHIRISH VA ASORATLAR

Narqabilov Aziz

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

Annotatsiya: mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining zamonaviy jamiyatdagi roli, ularning shakllanish bosqichlari, amaliyotdagi qo'llanishi va ijtimoiy, iqtisodiy hamda huquqiy tizimlarga ta'siri tahlil qilinadi. Xalqaro tajribalar (AQSh, Xitoy, Estoniya, Janubiy Koreya) hamda O'zbekiston amaliyoti asosida SI'ning imkoniyatlari va muammolari yoritiladi. Shuningdek, SI texnologiyalarini adolatli, axloqiy va barqaror tarzda boshqarish bo'yicha tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, jamiyat, raqamli texnologiyalar, huquqiy ta'sir, axborot xavfsizligi, etik boshqaruv, ijtimoiy transformatsiya.

ИСККУСТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ОБЩЕСТВЕ: РАЗВИТИЕ, ВНЕДРЕНИЕ И ПОСЛЕДСТВИЕ

Наркабилов Азиз

**Магистрант Ташкентского государственного юридического
университета**

Аннотация: в статье рассматривается значение технологий искусственного интеллекта в современном обществе, анализируются этапы их развития, практическое применение и влияние на социальные, экономические и правовые системы. На основе международного опыта (США, Китай, Эстония, Южная Корея) и текущей ситуации в Узбекистане оцениваются как преимущества, так и риски внедрения ИИ. Также даны рекомендации по справедливому, этичному и устойчивому управлению ИИ.

Ключевые слова: искусственный интеллект, общество, цифровые технологии, правовое воздействие, информационная безопасность, этическое управление, социальная трансформация.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN SOCIETY: DEVELOPMENT, IMPLEMENTATION, AND CONSEQUENCES

Narqabilov Aziz

Master's student of Tashkent State University of Law

Abstract: this article explores the significance of artificial intelligence (AI) technologies in modern society, analyzing their stages of development, real-life applications, and their influence on social, economic, and legal systems. Based on international experiences (USA, China, Estonia, South Korea) and current trends in Uzbekistan, it evaluates the benefits and risks of AI implementation. The paper also proposes recommendations for fair, ethical, and sustainable AI governance.

Keywords: Artificial intelligence, society, digital technologies, legal impact, information security, ethical governance, social transformation.

KIRISH

Bugungi texnologik taraqqiyot davrida sun'iy intellekt (SI) inson faoliyatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ushbu ilg'or texnologiya ko'plab sohalarda tub o'zgarishlarga sabab bo'lib, turmush tarzimizni ham sezilarli darajada yangilamoqda. SI vositalari ta'lim, tibbiyot, huquq, iqtisodiyot kabi tizimlarda faol qo'llanilib, samaradorlikni oshirayotgan bo'lsa-da, ba'zi holatlarda ijtimoiy va axloqiy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. O'zbekiston ham ushbu global tendensiyaning o'zlashtirmoqda va bu yo'nalishda muhim qadamlar qo'yilmoqda [1].

1. Sun'iy intellekt mohiyati va ishlash tamoyillari

Sun'iy intellekt — bu kompyuter dasturlarining insondek fikrlashi, ma'lumotlarga asoslangan tahlil qilishi va qaror qabul qila olishini ta'minlaydigan texnologiyadir. U mashina o'rganishi, neyron tarmoqlar va chuqur o'rganish kabi metodlardan foydalanadi. Bu texnologiyalar yordamida tizimlar doimiy ravishda o'z tajribasidan saboq olib, yangi vazifalarni hal qilishga moslashadi [2].

Misol:

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti (TATU) olimlari yurak kasalliklarini aniqlashda sun'iy intellektdan foydalanuvchi dastur yaratdi. Bu dastur yurak ishemik xastaliklarini 92 foiz aniqlik bilan bashorat qila oladi.

2. Ta'limdagi o'zgarishlar: individual yondashuv

Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish imkon beradi:

- o'quvchining bilim darajasiga mos materiallar tanlashga,
- kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishga,

- natijalarni tezkor va obyektiv baholashga.

Misol:

O‘zbekistonda ayrim maktablarda elektron testlar sun’iy intellekt asosida baholanmoqda. Bu orqali o‘quvchilarning bilim darajasi va rivojlanish dinamikasi aniq kuzatilmoqda.

3. Tibbiyotda yangi imkoniyatlar: erta tashxis va aniqlik

Tibbiyot sohasida SI ko‘plab kasalliklarni dastlabki bosqichda aniqlashda yordam bermoqda. Shu bilan birga, u shifokorlarga tashxis qo‘yish, bemor ma’lumotlarini tahlil qilish va individual davolash rejasini tuzishda ko‘maklashadi.

Misol:

Xitoyda COVID-19 ni aniqlovchi SI tizimlari ishlab chiqildi. Ular bemorning kompyuter tomografiyasi asosida 3 daqiqada virusni aniqlay oladi. O‘zbekistonda ham tibbiyot muassasalari SI texnologiyalarini joriy etmoqda.

4. Huquqiy tizimda SI: elektron xizmatlar va avtomatlashtirish

Yuridik tizimda sun’iy intellekt hujjatlarni tahlil qilish, shartnomalarni avtomatik yaratish va sud amaliyotidagi ishlarni soddalashtirishda foydali vosita bo‘lmoqda.

Misol:

Estoniya mayda sud ishlarini SI orqali ko‘rib chiqishni yo‘lga qo‘ydi. O‘zbekistonda esa “my.gov.uz” portali orqali sun’iy intellektga asoslangan elektron huquqiy xizmatlar ko‘rsatilmoqda.

5. Iqtisodiyotda SI roli: avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish

Ishlab chiqarishda sun'iy intellekt jarayonlarni tezlashtiradi, xarajatlarni kamaytiradi va aniqlikni oshiradi. Natijada korxonalar ko'proq mahsulot ishlab chiqarib, raqobatbardosh bo'lishadi.

Misol:

“Artel” va “UzAuto Motors” kompaniyalari ishlab chiqarish jarayonlarida sun'iy intellektdan foydalanmoqda. Bu tizimlar nosozliklarni erta aniqlaydi va xizmat ko'rsatishni avtomatik rejalashtiradi.

6. Salbiy jihatlar: etik muammolar va ijtimoiy xavflar

Sun'iy intellekt texnologiyalarining noto'g'ri yoki nazoratsiz qo'llanishi ayrim muammolarni keltirib chiqaradi. Bularga quyidagilar kiradi:

- **Ish o'rinlarining qisqarishi** — avtomatlashtirish sabab minglab ishchilar o'rnidan ayrilishi mumkin.
- **Maxfiylikning buzilishi** — SI shaxsiy ma'lumotlarni yig'ib, noto'g'ri maqsadlarda ishlatilishi ehtimoli bor.
- **Axloqiy muammolar** — SI qarorlarining inson axloqiy qadriyatlariga to'g'ri kelmasligi mumkin.

Misol:

Deepfake texnologiyalari orqali siyosatchilar ishtirokidagi soxta videolar tarqatilib, jamoatchilikni chalg'itish holatlari kuzatilgan. O'zbekistonda esa 2023-yilda ayrim botlar noqonuniy ma'lumot yig'ish bilan bog'liq tekshiruvlarga sabab bo'lgan.

7. O'zbekistonda SI rivoji: strategiya va tashabbuslar

2021-yilda Prezident tomonidan sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha milliy strategiya tasdiqlandi. Bu hujjatda SI ni ilm-fan, sanoat, tibbiyot va boshqa sohalarga tatbiq etish yo'nalishlari belgilangan.

Misollar:

- IT-Park SI startaplariga grant va yordam berishni yo'lga qo'ydi.
- Yirik universitetlarda SI bo'yicha maxsus yo'nalishlar ochildi.
- 2024-yilda Toshkentda AI Uzbekistan Summit anjumani bo'lib o'tdi.

Xulosa

Sun'iy intellekt — bu zamonaviy taraqqiyotning asosiy vositasi bo'lib, jamiyatdagi barcha jabhalarni yangilab bormoqda. U yordamida inson hayoti qulaylashmoqda, tahlillar aniqroq bo'lmoqda va xizmatlar tezkorlashmoqda. Shu bilan birga, u bilan bog'liq xavflarni ham inkor etib bo'lmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Пороховский, А. А. (2020). Цифровизация и искусственный интеллект: перспективы и вызовы. Экономика. Налоги. Право, 13(2), 84-91.
2. Журавлев, А.Л. and Нестик, Т.А., 2019. Социально-психологические последствия внедрения новых технологий: перспективные направления исследований. Психологический журнал, 40(5), pp.35-47.